

To nasz świat. Geografia

Program nauczania geografii dla drugiego etapu edukacyjnego
(klasy V–VIII szkoła podstawowa) zgodny z podstawą
programową obowiązującą od 1 września 2017 r.

Agnieszka Małąg

Spis treści

UWAGI WSTĘPNE	2
OGÓLNE CELE EDUKACYJNE	2
RAMOWY ROZKŁAD MATERIAŁU	4
MATERIAŁ NAUCZANIA i OPIS ZAŁOŻONYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ	5
Klasa V	5
ASPEKTY WYCHOWAWCZE SZCZEGÓLOWYCH CELÓW EDUKACYJNYCH	8
PROPOZYCJE METOD OCENIANIA	9
PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW	11

Gdańsk 2024

UWAGI WSTĘPNE

Program nauczania *To nasz świat. Geografia* jest zgodny z aktualną podstawą programową dla drugiego etapu edukacyjnego, klas V–VIII szkoły podstawowej. Podczas układania programu uwzględniono liczbę pięciu godzin geografii proponowaną przez MEN w ramowym planie nauczania, po jednej godzinie w klasach V, VI i VIII oraz dwie godziny lekcyjne w klasie VII.

Prezentowany program nauczania został przygotowany z myślą o uczniach zarówno bardzo zdolnych, jak i tych, którzy mają większe trudności w przyswajaniu wiedzy. Proponowane treści zostały ułożone w logiczny sposób, tak aby każdy uczeń mógł najpierw zapoznać się z podstawowymi pojęciami z zakresu geografii, a w miarę nauki – poznawać coraz to bardziej złożone zagadnienia.

Do programu *To nasz świat. Geografia* są wydawane podręczniki, zeszyty ćwiczeń i podręczniki w wersji elektronicznej. Nauczyciele mogą także korzystać z kart pracy, prezentacji, filmów i sprawdzianów oraz innych materiałów przydatnych w pracy z uczniami.

W prezentowanym programie nauczania zwrócono szczególną uwagę na rolę geografii jako dziedziny wiedzy, która integruje wiadomości o środowisku przyrodniczym z zagadnieniami społeczno-gospodarczymi i treściami humanistycznymi. Pozwala to uczniom holistycznie spojrzeć na świat, dostrzegać zależności i wyciągać wnioski. W programie nauczania wielokrotnie podkreśla się znaczenie związków między elementami środowiska, inspirowane do zadawania pytań i samodzielnego poszukiwania wiedzy zarówno w różnych źródłach informacji, jak i podczas zajęć terenowych.

Bardzo ważnym elementem jest kształtowanie właściwych postaw uczniów wobec różnych kultur i dostrzeganie potrzeby współpracy pomiędzy krajami jak i ich obywatelami. Ważnym zadaniem geografii szkolnej jest także kształtowanie postawy patriotycznej i poczucia dumy z bycia Polakiem. Treści zaproponowane w tym programie nauczania sprzyjają takiemu modelowi edukacji.

OGÓLNE CELE EDUKACYJNE

Głównym celem edukacyjnym zawartym w prezentowanym programie jest skłonienie ucznia, aby potrafił zastosować zdobytą wiedzę i umiejętności w życiu codziennym.

Wymagania ogólnie zostały zwięźle opisane w podstawie programowej w postaci trzech punktów:

- I. Wiedza geograficzna.
- II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.
- III. Kształtowanie postaw.

Program *To nasz świat. Geografia* zakłada realizację powyższych celów. Uczeń kończący II etap edukacyjny z geografii powinien posiadać wystarczającą wiedzę geograficzną, sprawnie posługiwać się właściwymi terminami, dostrzegać zależności w środowisku geograficznym, stosować zdobytą wiedzę i umiejętności oraz prezentować oczekiwaną postawę.

Wiedza geograficzna – cele kształcenia

- Opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów.
- Poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników.
- Poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu oraz najbliższego otoczenia – „małej ojczyzny”, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata.

- Poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.
- Rozumienie zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata.
- Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym na wybranych przykładach w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
- Integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną.

Umiejętności stosowania wiedzy w praktyce – cele kształcenia

- Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
- Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych
- Interpretowanie map różnej treści.
- Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, dokonywanie uogólnień.
- Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
- Stawianie pytań oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
- Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.
- Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.

Kształtowanie postaw – cele kształcenia

- Rozpoznawanie swoich predyspozycji i talentów oraz rozwijanie pasji i zainteresowań geograficznych.
- Łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości.
- Przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania.
- Rozwijanie w sobie poczucia tożsamości oraz wykazywanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.
- Kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku narodu (różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych).
- Kształtowanie pozytywnych – emocjonalnych i duchowych – więzi z najbliższym otoczeniem, krajem ojczystym, a także z całą planetą Ziemią.
- Rozwijanie zdolności percepcji najbliższego.
- Rozwijanie postawy współodpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszłego rozwoju społeczno-kulturowego i gospodarczego „małej ojczyzny”, własnego regionu i Polski.
- Przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, akceptacji i poszanowania innych kultur przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego narodu i własnej tożsamości.

RAMOWY ROZKŁAD MATERIAŁU

Podstawa programowa wyznacza wymiar godzin, które należy przeznaczyć minimalnie na realizację danego działu kształcenia:

- piąta klasa: działy I–IV (łącznie 26 godz.), w tym – I (2 godz.), II (13 godz.), III (2 godz.), IV (9 godz.);
- szósta klasa: działy V–VIII (łącznie 26 godz.), w tym – V (5 godz.), VI (4 godz.), VII (11 godz.), VIII (6 godz.);
- siódma klasa: działy IX–XIII (łącznie 60 godz.), w tym – IX (13 godz.), X (22 godz.), XI (14 godz.), XII (7 godz.), XIII (4 godz.);
- ósma klasa: działy XIV–XVIII (łącznie 26 godz.), w tym – XIV (8 godz.), XV (7 godz.), XVI (7 godz.), XVII (2 godz.), XVIII (2 godz.).

Pozostałe godziny w roku szkolnym nauczyciel wykorzystać zgodnie z własnym wyborem na realizację projektów i dodatkowych zajęć terenowych, przeprowadzenie dodatkowych lekcji ćwiczeniowych, lekcji powtórzeniowych bądź sprawdzianów albo zrealizowanie materiału wykraczającego poza podstawę programową.

Zgodnie z założeniami podstawy programowej w podanym niżej rozkładzie uwzględniono żadaną liczbę godzin obowiązkowych.

Części	Działy	Liczba godzin	Suma godzin
Klasa V	Geografia jako nauka	1	26
	Lądy i oceany	2	
	Mapa	4	
	Krajobrazy Polski	8	
	Krajobrazy świata	11	
Klasa VI			
Klasa VII			
Klasa VIII			

Suma godzin w klasie V: około 30

Suma godzin w klasie VI: około 30

Suma godzin w klasie VII: około 60

Suma godzin w klasie VIII: około 30

MATERIAŁ NAUCZANIA I OPIS ZAŁOŻONYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Poniżej znajduje się opis treści nauczania wraz z wymaganiami podzielonymi na: konieczne, podstawowe, rozszerzające i dopełniające. W osobnym rozdziale, dla zwiększenia czytelności, zostały zamieszczone aspekty wychowawcze szczegółowych celów edukacyjnych.

Klasa V

ZAGADNIENIA	TREŚCI	SZCZEGÓLNE CELE EDUKACYJNE			
		WYMAGANIA KONIECZNE UCZEŃ:	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:	WYMAGANIA ROZSZERZAJĄCE UCZEŃ:	WYMAGANIA DOPEŁNIAJĄCE UCZEŃ:
GEOGRAFIA JAKO NAUKA					
GEOGRAFIA JAKO NAUKA	<ul style="list-style-type: none"> geografia jako nauka źródła informacji geograficznej główne i pośrednie kierunki świata 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym zajmuje się geografia wymienia główne kierunki świata wymienia źródła wiedzy geograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne i pośrednie kierunki świata w języku polskim i skróty w języku angielskim 	<ul style="list-style-type: none"> znajduje korelację pomiędzy geografią a innymi dziedzinami wiedzy stosuje główne i pośrednie kierunki świata do opisu położenia względem innych obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi korzystać z różnych źródeł informacji geograficznej w celu uzyskania informacji
LĄDY i OCEANY					
LĄDY i OCEANY NA ZIEMI	<ul style="list-style-type: none"> Ziemia jako planeta w Układzie Słonecznym kształt Ziemi siatka geograficzna cechy południków i równoleżników rozmieszczenie kontynentów i oceanów na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południk 0° i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe wskazuje i nazywa kontynenty i oceany na globusie i mapie świata określa położenie kontynentów i oceanów względem półkul Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wartości charakterystycznych równoleżników (równik, zwrotniki, koła podbiegunowe) podaje cechy południków i równoleżników 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje siatkę geograficzną i kartograficzną porównuje południki i równoleżniki 	<ul style="list-style-type: none"> omawia położenie Ziemi w Układzie Słonecznym potrafi określić położenie wybranego punktu na Ziemi względem charakterystycznych równoleżników i południka 0°
WIELKIE ODKRYCIA GEOGRAFICZNE	<ul style="list-style-type: none"> wielkie odkrycia geograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje kontynenty i oceany na trasach wypraw geograficznych K. Kolumba, V. da Gamy i F. Magellana 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny i znaczenie wielkich wypraw geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia skutki wielkich odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przebieg wypraw wybranych podróżników

MAPA

<p>MAPA i JEJ ELEMENTY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • mapa i jej elementy • różnica między planem a mapą • rodzaje map • pojęcia: mapa, wysokość, skala mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie mapa, wymienia jej elementy • korzysta z legendy mapy w celu pozyskania informacji • rozróżnia rodzaje map • podaje przykłady map tematycznych, • podaje różnice między mapą papierową i cyfrową 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje w atlasie różne przykłady map tematycznych • wyjaśnia, jak wykorzystywać mapę w zależności od jej rodzaju 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje trasę wycieczki z uwzględnieniem informacji zawartych na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zorientować mapę w terenie • posługuje się planem miasta i mapą turystyczną w terenie
<p>SKALA MAPY i PLANU</p>	<ul style="list-style-type: none"> • skala mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje skalę mapy • stosuje skalę mapy do odczytu odległości na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza odległości w linii prostej na mapie za pomocą skali 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza długości trasy złożonej z kilku prostych odcinków 	
<p>UKSZTAŁTOWANIE TERENU</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcia wysokość bezwzględna i względna, poziomice, rysunek poziomicowy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia wysokość bezwzględna i względna, poziomice • odczytuje wysokości bezwzględne z mapy • posługuje się rysunkiem poziomicowym • rozpoznaje na mapie formy wypukłe i wklęsłe 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza wysokość względną, korzystając z poziomicy na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje w terenie elementy krajobrazu widoczne na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje obserwacji i pomiarów w najbliższej okolicy szkoły
<p>KRAJOBRAZ OCHRONA PRZYRODY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcia krajobraz, mapa krajobrazowa, krajobraz antropogeniczny • sposoby ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie krajobraz i wyróżnia jego rodzaje • podaje nazwy barw stosowanych na mapach ogólnogeograficzna • wymienia pasy krajobrazowe Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się mapą ogólnogeograficzną i krajobrazową • wyszukuje i przedstawia informacje na temat form ochrony przyrody w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu • omawia sposoby ochrony przyrody w Polsce • omawia formy ochrony przyrody w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zróżnicowanie krajobrazowe Polski • wyjaśnia, dlaczego należy chronić przyrodę • wskazuje na mapie i omawia różne formy ochrony przyrody w Polsce w tym parki narodowe

KRAJOBRAZY POLSKI

<p>KRAINY GEOGRAFICZNE w POLSCE KRAJOBRAZY NATURALNE i ANTROPOGENICZNE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • krainy geograficzne w Polsce • cechy poszczególnych pasów krajobrazowych • dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe w Polsce • krajobrazy naturalne i antropogeniczne • krajobraz wielkomijski 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie krainy geograficzne w Polsce (Pobrzeże Słowińskie, Pojezierze Mazurskie, Nizina Mazowiecka, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Wyżyna Lubelska, Wyżyna Śląska, Tatry) • rozpoznaje na filmach i ilustracjach krajobrazy w Polsce • wymienia gatunki roślin i zwierząt występujące w danym krajobrazie • wskazuje na mapie obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w Polsce • wyjaśnia różnice między krajobrazem naturalnym i antropogenicznym • charakteryzuje krajobraz wielkomijski 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje warunki klimatyczne w poszczególnych pasach krajobrazowych • omawia najważniejsze walory przyrodnicze i kulturowe Polski • omawia wpływ warunków przyrodniczych na sposób zagospodarowania terenu na przykładach Wyżyny Lubelskiej i Śląskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy pasami krajobrazowymi • wyjaśnia znaczenie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego • omawia przykłady negatywnego wpływu człowieka na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia podstawowe zależności między elementami krajobrazów • dokonuje oceny krajobrazu najbliższej okolicy pod względem jego piękna oraz ładu przestrzennego • opisuje życie mieszkańców wybranych krain geograficznych
--	--	---	--	--	--

KRAJOBRAZY ŚWIATA

<p>STREFY KLIMATYCZNE STREFY KRAJOBRAZOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozmieszczenie stref klimatycznych i krajobrazowych na świecie • klimatogram • cechy poszczególnych stref krajobrazowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie i omawia strefy klimatyczne świata • wskazuje na mapie i omawia strefy krajobrazowe na świecie • odczytuje informacje 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje podobieństwa i różnice różnych stref krajobrazowych na świecie • wskazuje na zależność między życiem mieszkańców a warunkami przyrodniczymi występującymi 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje klimatogramy w różnych strefach krajobrazowych • wykazuje zależność pomiędzy klimatem a strefą krajobrazową 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje współzależność między składnikami poznawanych krajobrazów i warunkami życia człowieka
---	--	---	---	--	--

		zawarte na klimogramach <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia główne cechy krajobrazów świata • rozpoznaje krajobrazy świata na filmach i ilustracjach • rozpoznaje na filmach i ilustracjach różne gatunki zwierząt i roślin występujące w różnych strefach krajobrazowych 	w różnych strefach krajobrazowych		
--	--	---	-----------------------------------	--	--

ASPEKTY WYCHOWAWCZE SZCZEGÓŁOWYCH CELÓW EDUKACYJNYCH

Lekcje geografii umożliwiają realizację wielu celów wychowawczych. Ich osiągnięcie wymaga cierpliwości, systematycznej pracy i zaangażowania. Wiele z tych celów zostanie osiągniętych w starszych klasach szkoły podstawowej, a niektóre – dopiero w liceum. Żeby tak się stało, należy dążyć do ich realizacji jak najwcześniej.

Szczegółowe cele wychowawcze

Uczeń:

- organizuje swoją pracę na lekcji (skupienie, notatka, udział w aktywnościach),
- dba o ład na stanowisku pracy,
- korzysta z różnych źródeł informacji (szczególnie ze źródeł interaktywnych) w odpowiedzialny sposób,
- szanuje wyposażenie pracowni geograficznej oraz prezentowane eksponaty,
- w razie potrzeby śmiało zadaje pytania,
- bierze aktywny udział w lekcji, np. pracuje w grupie, wykonuje dodatkowe zadania,
- wykazuje umiejętność pracy w grupie,
- w razie potrzeby potrafi pokierować pracą grupy, spełnia się w różnych rolach w grupie,
- starannie wykonuje rysunki i wykresy, korzystając z przyborów kreślarskich,
- dokładnie zapisuje rozwiązania zadań,
- systematycznie przygotowuje się do lekcji,
- starannie wykonuje proste ćwiczenia, zadania z mapą,
- wykonuje dokładnie obliczenia, korzystając w razie potrzeby z kalkulatora,
- w miarę potrzeby i możliwości służy pomocą kolegom,
- jest uprzejmy i pomocny zarówno w stosunku do rówieśników, jak i nauczyciela,
- wypowiadając się, precyzyjnie formułuje myśli,
- precyzyjnie i jasno odpowiada na postawione pytania,
- z zaangażowaniem pogłębia wiedzę, poszukując dodatkowych informacji w różnych źródłach (literatura, internet),

- chętnie uczestniczy w konkursach i projektach międzyprzedmiotowych,
- angażuje się w zajęcia terenowe, jest zawsze właściwie do nich przygotowany,
- dba o bezpieczeństwo swoje i innych podczas zajęć terenowych i w sali lekcyjnej,
- szanuje ludzi, przyrodę oraz elementy dziedzictwa kulturowego.

PROPOZYCJE METOD OCENIANIA

Głównym celem oceniania jest udzielenie informacji uczniowi i jego opiekunom, na ile opanował stawiane przez podstawę programową wymagania. Ocena musi być dostosowana do możliwości ucznia, obejmować nie tylko efekt końcowy, ale wysiłek, jaki uczeń włożył w przygotowanie się do zajęć. Jest to szczególnie istotne w szkole podstawowej, gdzie uczeń dopiero poznaje swoje możliwości, uczy się planować swoją naukę i brać za nią odpowiedzialność. Biorąc to wszystko pod uwagę, nauczyciel ocenia ucznia z nastawieniem na jego dobro. Kieruje się przy tym kategoriami ustalonych wymagań. W każdej formie sprawdzania wiedzy powinno się stosować przyjęte zasady, które będą dla ucznia jednoznaczne.

Stopień	Zakres wymagań
dopuszczający	około 75% wymagań koniecznych
dostateczny	prawie w pełni wymagania na stopień dopuszczający oraz około 75% wymagań podstawowych
dobry	prawie w pełni wymagania na stopień dostateczny oraz około 75% wymagań rozszerzających
bardzo dobry	prawie w pełni wymagania na stopień dobry oraz około 75% wymagań dopełniających
celujący	prawie w pełni wymagania na stopień bardzo dobry oraz wymagania dopełniające

Ocenie mogą podlegać:

- aktywność ucznia na lekcji,
- odpowiedzi ustne, w tym wskazywanie omawianych obszarów na mapie ściennej,
- ćwiczenia wykonane w zeszycie ćwiczeń,
- sprawdziany po zakończeniu omawiania działu lub większej partii materiału,
- zajęcia terenowe.

Nauczyciel może dowolnie dobrać formy sprawdzania wiedzy, w zależności od poziomu uczniów oraz własnych preferencji.

Część celów edukacyjnych można, a nawet powinno się zgodnie z podstawą programową realizować podczas zajęć terenowych. Dlatego jako jedną z form oceniania wskazano ocenę za pracę podczas zajęć terenowych. Może to być np. wykonanie notatek z zajęć przeprowadzonych w terenie lub wypełnienie karty pracy, udział w prowadzonych obserwacjach i wiele innych.

Tradycyjna metoda oceniania

Wybór metody oceniania należy w dużej mierze do nauczyciela i od danej szkoły. Można wybierać pomiędzy tradycyjnymi metodami oceniania w skali 1–6 w ciągu roku i wystawieniu na ich podstawie oceny rocznej. System ten wymaga od nauczyciela ustalenia hierarchii ważności ocen, tak aby ocena za sprawdzian, który wymagał opanowania większej ilości materiału, miała inną rangę niż ocena za zajęcia terenowe. Na początku każdego roku szkolnego nauczyciel zobowiązany jest przedstawić uczniom i jego rodzicom swój system oceniania. System ten powinien być zrozumiały dla odbiorcy oraz być zgodny z Wewnętrznym Systemem Oceniania.

Punktowy system oceniania

Alternatywą do tradycyjnego systemu oceniania jest system punktowy. Przez cały rok szkolny uczeń zdobywa punkty, a na ich podstawie nauczyciel wystawia oceny śródroczną i roczną w przyjętej skali 1–6.

Nauczyciel powinien z góry określić zasady zdobywania przez ucznia punktów i przedstawić je na początku każdego roku szkolnego. Można przyjąć na przykład, że z obowiązkowych aktywności uczeń może zdobyć w sumie maksymalnie 100 punktów w ciągu semestru. Należy przy tym uwzględnić, że punkty zdobyte za sprawdziany czy kartkówki będą stanowiły większość w ogólnej puli punktów, gdyż te formy sprawdzania wiedzy wymagają od ucznia najwięcej przygotowań. Nauczyciel powinien ustalić również, czy przyznaje punkty ujemne np. za brak przygotowania do lekcji. Do punktów, które uczeń mógł zdobyć, nie wlicza się punktów za aktywność, co sprawia, że nawet jeden punkt zdobyty w ten sposób poprawia końcowy wynik ucznia.

Przed wystawieniem oceny śródrocznej lub rocznej nauczyciel sumuje uzyskane przez ucznia punkty. Następnie oblicza, jaki procent możliwych do zdobycia punktów uzyskał dany uczeń. Zależność oceny semestralnej od procentu X otrzymanych punktów przedstawiona jest w poniższej tabeli.

Procent punktów	$0 < X < 35$	$35 \leq X < 50$	$50 \leq X < 65$	$65 \leq X < 80$	$80 \leq X < 95$	$95 \leq X$
Ocena	1	2	3	4	5	6

Ocena opisowa na koniec semestru

Nauczyciel może również wybrać ocenę opisową lub tzw. ocenę kształtującą. Wówczas powinien wszelkie aktywności ucznia opisywać w dzienniku z krótką informacją, co jest mocną stroną ucznia, oraz wskazywać obszary, nad którymi uczeń powinien jeszcze popracować. Ocena taka nie wywołuje u uczniów tak negatywnych reakcji jak ocena tradycyjna, ale wymaga od nauczyciela poświęcenia większej ilości czasu na rzetelne opisanie postępów swoich podopiecznych.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

UWAGI OGÓLNE

Każdemu nauczycielowi zależy, aby jego uczniowie się rozwijali i osiągnęli cele edukacyjne na miarę swoich możliwości. Aby tak się stało, należy zawsze dopasować zakres wiadomości i metody pracy do możliwości danej klasy. Koniecznie trzeba również uwzględnić zasadę stopniowania trudności, tak aby z jednej strony zadbać o dobro tych najłabszych, a z drugiej strony dawać wyzwania uczniom, którzy mają największe możliwości.

Każdy człowiek najwięcej zapamiętuje poprzez działania. Dlatego na lekcjach geografii powinno się jak najwięcej aktywować uczniów. Uczniowie powinni być zachęceni do samodzielnego poszukiwania wiedzy w różnych źródłach informacji, do stawiania hipotez i poszukiwania do nich argumentów oraz do wykonywania prostych pomiarów, np. meteorologicznych. Doskonałym rozwiązaniem jest przygotowanie w pracowni geograficznej zestawu eksponatów (np. skał), podstawowych przyrządów do pomiarów meteorologicznych, modeli tłumaczących np. budowę wulkanu, a także licznych aplikacji multimedialnych, które w obrazowy sposób przedstawiają omawiane zjawiska.

Uczniowie powinni także pracować metodą projektów, rozwiązywać stawiane przed nimi problemy, pracując w zespołach i ucząc się od siebie nawzajem.

Doskonałym sposobem osiągnięcia celów edukacyjnych z geografii jest udział uczniów w zajęciach terenowych. Wyjście chociażby do pobliskiego lasu lub na boisko pozwala np. na realizację tematów z zakresu krajobrazu najbliższej okolicy lub wykonywania prostych pomiarów. Uczniowie bardzo chętnie biorą udział w takich zajęciach, a nauczyciel może jednocześnie realizować ważne cele wychowawcze, jak umiejętność zachowania się w terenie, poszanowanie przyrody i dostrzeganie jej piękna. Zajęcia terenowe mogą być również interdyscyplinarne – jeśli klasa odwiedza obiekty dziedzictwa kulturowego, realizuje jednocześnie zagadnienia z podstawy programowej nauczania historii czy języka polskiego.

Wraz z postępem technologicznym powinno się realizować cele edukacyjne także z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Uczniowie na co dzień mają do czynienia z różnego rodzaju sprzętem elektronicznym i powinno się ich nauczyć mądrego z nich korzystania. Podczas lekcji geografii warto sięgnąć po sprawdzone animacje lub filmy umieszczone w internecie, korzystać z różnych gier internetowych typu kahoot lub zachęcać uczniów do poznawania świata poprzez zdjęcia satelitarne czy mapy interaktywne. Wszystko, co rozbudza w uczniach ciekawość świata, uwrażliwia ich na piękno przyrody i potrzeby drugiego człowieka, warte jest zastosowania w procesie edukacyjnym.

Nie należy przy tym rezygnować z tradycyjnych metod nauczania. Praca z podręcznikiem, atlasem, tekstem źródłowym uczy młodego człowieka analizy, wyciągania wniosków, samodzielnego dostrzegania prawidłowości oraz krytycznego myślenia. Uczeń ćwiczy koncentrację i jednocześnie jest pobudzany do refleksji.

PROCEDURY OSIĄGANIA SZCZEGÓŁOWYCH CELÓW EDUKACYJNYCH

Aby proces nauczania mógł się zakończyć sukcesem, potrzeba pewnych schematów i procedur. Porządkują one pracę ucznia na lekcji, dają poczucie bezpieczeństwa i sprawiają, że młody człowiek uczy się planować swoje działania nie tylko edukacyjne.

Każda lekcja powinna rozpocząć się od przedstawienia głównych celów lekcji i wskazania najważniejszych punktów do realizacji. Istotne jest odniesienie się do już zdobytej przez ucznia wiedzy lub odwołanie się do jego doświadczeń. Uczeń, który np. latem zmarzył, gdyż za lekko ubrał się na spacer, chętniej pozna sposoby prognozowania pogody i nauczy się odczytywania np. aktualnej temperatury powietrza.

Warto minimalizować podające formy pracy na lekcji. Uczeń niewiele zapamięta z nawet najciekawszego wykładu, jeżeli będzie tylko słuchał. Można zaproponować wykonanie mapy myśli, notatki graficznej lub innej jej formy, w celu lepszego zapamiętywania. Nie powinno się także dawać uczniom zbyt wielu gotowych rozwiązań. Można np. zaproponować uczniom samodzielne poszukanie odpowiedzi na pytanie o najlepsze warunki dla rozwoju rolnictwa w Polsce na podstawie analizy map tematycznych zamieszczonych w atlasie. Każda metoda aktywizująca przyniesie oczekiwane rezultaty, jeżeli na koniec nauczyciel podsumuje pracę uczniów, wskaże najważniejsze wnioski. Uczeń będzie miał satysfakcję z wykonanego zadania, a to pomoże mu lepiej zapamiętać wymagane treści podstawy programowej. Przy okazji uczeń będzie ćwiczył ważne umiejętności jak np. poszukiwanie informacji, analiza różnych źródeł informacji czy wyciąganie wniosków na podstawie danych.

Należy przy tym pamiętać, że nauczyciel nie musi ściśle trzymać się treści zawartych w podręczniku. Stanowią one jedynie propozycję. Nauczyciel powinien podążać za uczniem w jego rozwoju i chęci zdobywania wiedzy. W praktyce oznacza to np. rozszerzanie niektórych treści, szczególnie interesujących dla uczniów lub szukanie innego ujęcia tematu, tak aby osiągnąć zamierzone cele edukacyjne.

Podczas każdej lekcji nauczyciel powinien zwracać uwagę na postawę ucznia i jego podejście do przedmiotu. Jego zaangażowanie w proces nauczania powinno przejawiać się przygotowaniem do lekcji, przynoszeniem niezbędnych materiałów, np. zeszytu, oraz aktywne uczestnictwo w proponowanych zadaniach.

Na zakończenie każdej lekcji należy podsumować najważniejsze informacje, zapytać uczniów, czy wszystko jest przez nich zrozumiałe i ewentualnie wyjaśnić wątpliwości. Można zastosować również nauczanie wyprzedzające, np. zaproponować uczniom samodzielne przygotowanie pewnych informacji na następną lekcję, tak aby podczas zajęć móc podejść do tematu w sposób bardziej praktyczny niż teoretyczny.

W każdym dziecku jest naturalna chęć zdobywania wiedzy i nowych umiejętności. Od szkoły w dużej mierze zależy, czy uczeń będzie chciał uczestniczyć w procesie własnej edukacji, czy nie. Przemyślane działania, sięganie po sprawdzone metody i szukanie nowych lepszych rozwiązań może przyczynić się do sukcesu zarówno nauczyciela, jak i ucznia.